

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Koszarowa 3, bud. 20
51-149 Wrocław

tel. +48 71 375 50 96 | +48 71 375 50 97

fax +48 71 375 50 00

wms.is@uw.edu.pl | www.socjologia.uni.wroc.pl

Wrocław, dnia 15 kwietnia 2024 roku

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Marka Czarkowskiego
pt. „Działania Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w południowo-zachodniej Polsce w latach 2007 – 2018”

Recenzent: dr hab. JAN MACIEJEWSKI, PROF. EMERITUS UWR

Miejsce pracy: Uniwersytet Wrocławski

Data wykonania recenzji: 15 kwietnia 2024 r.

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy doktorskiej, a jej problematyka naukowa mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań badawczych.

W odpowiedzi na decyzję Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej „Nauki o Bezpieczeństwie” Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie przedkładałam recenzję pracy doktorskiej Marka Czarkowskiego pt. „Działania Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w południowo-zachodniej Polsce w latach 2007 – 2018” napisanej pod opieką naukową pani Profesorki Olgi Wasiuta.

Otóż, na wstępie stwierdzam, iż całość przedstawionej do oceny dysertacji oceniam pozytywnie, a swoje stanowisko uzasadnię w dalszej części swojej opinii, wskazując także na kwestie dyskusyjne, do których, zakładam, Doktorant odniesie się w trakcie publicznej obrony. Recenzowany doktorat lokuje się czytelnie w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. W dysertacji zastosowano perspektywę interdyscyplinarną, przede wszystkim w badaniach sfery bezpieczeństwa, ale także aspektów prawa oraz podejść badawczych eksplorowanych w socjologii i kryminologii.

Praca doktorska jest 424 - stronicowym studium, zawierającym analizę zjawiska przestępczości zorganizowanej i wykorzystywanych przez organy ścigania instrumentów współpracy krajowej i międzynarodowej oraz analizę kryminologiczną przyczyn ujawniających się uwarunkowań popełnianych przestępstw. Zasadniczym celem dysertacji jest próba określenia stopnia przydatności jak i częstotliwości wykorzystywanych rozwiązań prawnych przez Policję, Straż Graniczną oraz Prokuraturę w walce z przestępczością zorganizowaną działającą na terytorium Dolnego Śląska, uzupełniona analizą badanego w opiniach byłych członków owych zorganizowanych struktur przestępczych.

Doktorant w swojej pracy wykorzystuje krytycznie bogatą literaturę z zakresu nauk o bezpieczeństwie, kryminologii, prawa, socjologii oraz i metodologii badań. Łącznie w pracy doktorskiej wykazano aż 381 źródeł bibliograficznych, w tym 96 pozycji zwartych, 77 artykułów naukowych, 12 periodyków, a także 151 źródeł internetowych i aktów prawnych. Autor skorzystał także z wielu źródeł obcojęzycznych, co należy docenić.

Otóż, jednoznacznie należy wskazać, iż recenzowana rozprawa ma charakter empiryczny, a jej istotną częścią są badania problematyki sfery bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Dysertacja składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, wniosków końcowych oraz wypracowanych rekomendacji dla sfery praktyki życia społecznego. W załącznikach zamieszczono treści ankiety, dyspozycje do wywiadów, transkrypcje treści przeprowadzonych wywiadów oraz noty o narratorach.

Po rzetelnym przestudiowaniu dysertacji stwierdzam, że przedstawiona do recenzowania rozprawa doktorska została opracowana zgodnie z formalnymi standardami stawianymi pracom naukowym, jest poprawnie opracowana w warstwie merytorycznej, metodologicznej i przede wszystkim w empirycznej. Posiada spójną strukturę i jest wystarczająco obszerna, aby wyeksponować oryginalne rozwiązanie naukowe podjętej problematyki osadzonej w dziedzinie nauk społecznych i w pokrewnych dyscyplinach naukowych. Waleństwem pracy jest jej prakseologiczny, społeczny ale i edukacyjno-wychowawczy wymiar, co nie zawsze jest efektem projektów doktorskich.

Dlatego też podjęcie owych badań związanych z analizami zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz badań skuteczności i wykorzystania prawnych instrumentów współpracy międzynarodowej i przeciwdziałania zjawisku przestępczości zorganizowanej wpisuje się nie tylko w zakres zainteresowań nauk o bezpieczeństwie, czy kryminologii ale nauk prawnych oraz socjologii grup dyspozycyjnych. Doktorant wskazuje, iż przedmiotem dysertacji jest próba ustalenia i dokonanie analiz naukowych, w jaki sposób specjaliści – funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej oraz Prokuratury Powszechnej oceniają swoje możliwości wykorzystania prawnych instrumentów w zwalczaniu przestępczości poprzez rozpoznanie przyczyn podejmowania decyzji przez członków zorganizowanych grup przestępczych w samoorganizowaniu się. Wnioski z przeprowadzonych badań mogą służyć nie tylko „zaspokojeniu ciekawości naukowej”, ale stać się podstawą realnego oglądu w celu praktycznego zastosowania w korygowaniu norm prawnych oraz eliminowaniu „martwych przepisów”.

We wstępie Autor wskazuje na potrzebę eksplorowania naukowego działań Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu zjawiska przestępczości zorganizowanej występującej w południowo-zachodniej Polsce po naszym przystąpieniu do Układu Schengen. Podejmowane są analizy działań związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym Rzeczypospolitej Polski, odnoszą się do istniejących regulacji prawnych, roli krajowych i zagranicznych instytucji i podmiotów w zwalczaniu badanych zjawisk społecznych. Przestępczość zorganizowana postrzegana jako fenomen współczesnej działalności kryminogennej, bowiem poprzez możliwości adaptacyjne do panujących warunków prawnych nieustannie ewoluuje i przybiera różne, często wyrafinowane formy. Ponadto cechy charakterystyczne takie jak struktura zhierarchizowana, hermetyczność środowiska wewnętrznego, istnienie wewnętrznego systemu nagród i kar, dążenie do zysku, stosowanie przemocy, podejmowanie działań korupcyjnych w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa, sprawiają, iż identyfikacja członków oraz prowadzonej działalności przestępczej jest ograniczona (strony od 10 do 22).

Przechodząc do oceny treści rozdziału pierwszego, wskazuję na zaprezentowane zasadnie teoretyczne aspekty współdziałania w teorii nauk o bezpieczeństwie, prezentację genezy oraz rozwoju współpracy krajowej i międzynarodowej występującej pomiędzy organami ścigania RP, a organami innych państw. Rozdział dobrze skonstruowany, osadzony w dobranej literaturze przedmiotu ale i przemyśleń własnych Autora (strony 23 do 49).

W rozdziale drugim Doktorant opisuje autorsko wewnętrzny system bezpieczeństwa państwowego RP podkreślając znaczenie polskich „organów ścigania” czyli Policję, Straż Graniczną oraz Prokuraturę Powszechną w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w ramach współpracy wewnątrzspółnotowej UE. Rozdział odtwórczy ale skonstruowany poprawnie, bowiem zawiera informacje tematyczne (strony od 50 do 84).

Następnie w rozdziale trzecim Doktorant prezentuje teoretyczne „ramy” zjawiska przestępczości zorganizowanej, prowadząc swoisty dyskurs z analizami sfery przestępczej działalności zorganizowanych struktur, eksponując skalę występowania w województwie dolnośląskim (strony od 85 do 207).

Z kolei w rozdziale czwartym pracy Autor prezentuje wypracowane metodologiczne podstawy wykonanych badań, uzasadniając podjętą problematykę, opisuje postawione cele badawcze, problemy i hipotezy, charakteryzuje wyodrębnioną próbę badawczą oraz autorską organizację badań własnych. Autor przeprowadził badania na próbie 30 funkcjonariuszy Straży Granicznej i 90 prokuratorów Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu, Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, Prokuratury Okręgowej w Legnicy, Prokuratury Okręgowej w Świdnicy, Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu. Przeprowadził także 15 wywiadów z byłymi członkami zorganizowanych grup przestępczych odbywającymi prawomocny wyrok pozbawienia wolności, a także 8 wywiadów z funkcjonariuszami Policji pionu kryminalnego z garnizonu dolnośląskiego. Zaletą wypracowanej autorsko metodologii jest sposób „kolejnych kroków”, bowiem prowadzenie badań w środowiskach eksperckich jest wręcz niemożliwe (hermetyczne, utrudnione wejścia). Dołączenie wzoru matematyczno-statystycznego, wraz z jego pełną procedurą obliczeniową, dokumentuje sposób

obliczania „wielkości próby” z populacji generalnej do badań, co zasługuje na podkreślenie, iż metodologia jest „silną stroną” recenzowanej dysertacji. (strony 208 do 227).

W rozdziale piątym przedstawiono zakres podejmowanej międzynarodowej współpracy Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej występującej w południowo-zachodniej Polsce, zawarto analityczne rzeczne omówienie działań międzynarodowych przez garnizon dolnośląskiej Policji, Nadodrzański Oddział Straży Granicznej oraz Prokuraturę Powszechną województwa dolnośląskiego ze stroną niemiecką (strony 228 do 267).

Z kolei rozdział szósty rozprawy zawiera wyniki badań jakościowych i ilościowych Doktoranta zjawiska przestępczości zorganizowanej w opiniach byłych przestępców skazanych prawomocnym wyrokiem sądu czy to odbywających karę pozbawienia wolności. Badania sondażowe w Prokuraturach Okręgowych Dolnego Śląska oraz Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu oraz wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej podległych pod Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej. Doktorant zakwalifikował instrumenty współpracy międzynarodowej (strony 299 do 302), instytucje i organy (strony 305 do 309) oraz przepisy prawa karnego (strony 313 do 318) według wykorzystania i przydatności w zwalczaniu badanych przestępstw. Przeprowadzona analiza umożliwiła weryfikację istniejących regulacji prawnych ze wskazaniem martwych przepisów prawa karnego instytucji, które w swoim zakresie działania charakteryzują się największą skutecznością w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Otóż zauważam, iż mgr Marek Czarkowski wyciąga ciekawe poznawczo wnioski wskazujące na konieczność wprowadzenia zmian ułatwiających pozyskiwanie informacji przez polskie „organy” ścigania dla prowadzenia postępowań przygotowawczych czy już operacyjnych. Wysłane sugestie zmian obejmują również struktury organizacyjne centrów współpracy paramilitarnych grup dyspozycyjnych.

Jak wskazuje Doktorant, niektóre z zaproponowanych postulatów zmian konstruowania kodeksu pracy operacyjnej lub innego aktu prawnego, w części jawnej (wysunięty postulat zmian w obszarze pracy operacyjnej) na stronie 323 do 324, doczekały się inicja-

tywy ze strony Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w stworzeniu ujednoliconego kodeksu pracy operacyjnej, którego opracowany projekt pod kierunkiem gen. Krzysztofa Bondaryka został poddany pod dyskusję w środowiskach eksperckich, prawniczych i naukowych na początku bieżącego roku.

Podsumowując całościowo empiryczną część dysertacji zauważam, że Doktorant wnikliwie uchwycił zależności i powiązania zachodzące w sferze działań wybranych „organów” ścigania w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz konieczność podejmowania współpracy zagranicznej.

Zakończenie recenzowanej pracy doktorskiej jest swoistym „ukoronowaniem” wysiłku badawczego i udaną próbą rozwiązania wypracowanych problemów badawczych i weryfikacji postawionych hipotez.

Ważne naukowo są wypracowane rekomendacje, które stanowią istotną poznawczą część pracy, w których Doktorant sugeruje między innymi konieczność zmian w sposobie uzyskiwania danych objętych tajemnicą bankową poprzez usprawnienie wydawania postanowień przez sądy i przekazywanie danych przez podmioty bankowe, przyznawania uprawnień dla dostępu do baz danych związanych z rachunkiem bankowym (tajemnica bankowa bez zgody sądu) oraz stworzenia wspólnych systemów informatycznych (w które raz uzyskana informacja o rachunku bankowym byłaby rejestrowana). Dalej rozszerzenie oraz uproszczenie procedury wykorzystania instrumentów umożliwiających ustalenie składników majątku podejrzanego oraz zajęcie mienia pochodzącego z przestępstwa z rozszerzeniem na członków rodziny oraz znajomych. W obszarze pracy operacyjnej konieczność rozszerzenia nadzoru prokuratorskiego oraz dostępu do uzyskanych informacji niejawnych przez prokuratorów z jednoczesnym uproszczeniem i zmniejszeniem biurokracji, uproszczenia przepisów w zakresie współpracy z osobowymi źródłami informacji oraz ograniczenia dokumentacji związanych z wykorzystaniem różnych metod wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych (kontrola operacyjna, zakup kontrolowany, przesyłka niejawnie nadzorowana, operacje specjalne). Następnie Doktorant „proponuje zwiększenie wynagrodzenia dla funkcjonariuszy. Istotnych zmian, według Autora, wymaga rów-

niez obszar współpracy międzynarodowej poprzez stworzenie struktur usprawniających przekazywania informacji od służb zagranicznych poprzez utworzenie większej liczby dwustronnych jednostek na granicach państw.

W propozycjach zmian znalazła się także sugestia dostosowania obranej taktyki i techniki zwalczania współczesnych form przestępczości przez krajowe organy ścigania. Kolejnym uznawanym za najważniejszy element strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej jest praca operacyjna ukierunkowana na rozpoznawanie w sposób niejawni środowisk przestępczych. Wykorzystywane współczesne mechanizmy połączone z postępem technologicznym i rosnącą cyberprzestępczością powodują, że zjawisko przestępczości zorganizowanej staje się trudne do wykrycia. Wydaje się konieczne wykorzystywanie narzędzi z katalogu pracy operacyjnej pozwalających na złamanie obowiązujących wewnętrznych zasad środowiska przestępczego czyli solidarności środowiskowej, „totalnego” milczenia, których w sposób jawny przełamanie jest niezwykle trudne. Istotnym elementem wpisującym się także w skuteczną strategię przeciwdziałania przestępczości międzynarodowej jest wykorzystanie instrumentów prawa karnego poprzez izolowanie członków od ich środowiska. Warunki izolacji, w ocenie Doktoranta, wpływają na skuteczność dalszych czynności dowodowych, bowiem wykluczają możliwość zacierania śladów przestępczej działalności (strony od 334 do 338).

Należy podkreślić, iż tak dokonany przez mgr Marka Czarkowskiego wybór problematyki dysertacji wskazuje na walor innowacyjności epistemologicznej dla dyscypliny nauki o bezpieczeństwie.

Zamykając oceną całościową recenzowanej pracy doktorskiej, dostrzegam z satysfakcją, iż jest nie tylko efektem krytycznej analizy źródeł literaturowych, danych zastanych ale przede wszystkim przeprowadzonych rzetelnie badań własnych. W obszarze merytorycznym rozprawy, na szczególne podkreślenie, moim zdaniem, zasługuje trafne, kompleksowe ale i aktualne ujęcie problematyki taktyki zwalczania przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym.

Otóż wskazuję, iż Doktorant w pełnym zakresie nabył kompetencje badacza społecznego, bowiem obiektywnie, zasadnie społecznie oraz interesująco poznawczo zaprezentował autonomiczne propozycje umożliwiające implementację uzyskanych wyników badań do sfery praktyki. Założony przez Doktoranta cel został adekwatnie dostosowany do wypracowanej platformy metodologicznej w trzech zasadniczych funkcjach deskrypcyjnej, eksplanacyjnej i przewidystycznej. Ponadto dane z wyników badań zostały przedstawione w sposób graficzny i tabelaryczny czytelnie i poprawnie statystycznie, a opis i interpretacja danych statystycznych wykonana jest rzetelnie metodologicznie. Na uwagę zasługuje poprawna konstrukcja narzędzia badawczego oraz przejrzystość i komunikatywność sformułowanych pytań, co przyczyniło się do skutecznego zrealizowania badań terenowych. Zauważam, iż w wyniku przeprowadzonych badań poprzez triangulację metod badawczych Doktorant pozyskał unikalny materiał empiryczny umożliwiający rozwiązanie wypracowanych problemów badawczych i weryfikację postawionych hipotez.

W recenzji wypada wskazać także „słabsze” czy może dyskusyjne fragmenty dysertacji. Pierwszą z nich jest to, że przedstawione przez Doktoranta podejście analityczne nie uwzględnia jednak zagadnień kryminologicznych sprawców przestępstw popełnionych w warunkach struktur zorganizowanych, co sugerowano we wstępie pracy. W moim przekonaniu przedmiotowe zagadnienia mogłyby zostać uwypuklone i dogłębnie zaprezentowane. Oczywiście, należy mieć na uwadze fakt, że kryminologia jest nie tylko nauką pomocniczą prawa, na co zwracają uwagę przedstawiciele nauk prawnych, ale jest także swoistą socjologią przestępczości, na co z kolei wskazują przedstawiciele nauk socjologicznych, można było podjąć takowy dyskurs.

Drugą kwestią, ściśle związaną z kwerendą akt postępowań karnych, jest zbyt pobieżne potraktowanie zakładanych efektów. Wprawdzie Autor wskazuje, iż posłużyła ona przede wszystkim do identyfikacji instrumentów prawa karnego, instytucji i podmiotów oraz elementów strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej, mimo to Doktorant mógłby w większym zakresie skorzystać z kwestionariusza akt karnych, która to technika

jest metodologicznie wysoko ceniona z perspektywy prawa oraz w naukach o bezpieczeństwie.

Jak prawie każda praca doktorska zawiera sporo drobnych błędów różnego typu, w tym błędów stylistycznych, interpunkcyjnych czy edytorskich. Nagminnie Doktorant stosuje język „resortowy”, co można wytłumaczyć pełnioną służbą w grupach dyspozycyjnych.

Na podstawie pogłębionej lektury przedłożonej dysertacji, z całym przekonaniem podkreślam, że poczynione przeze mnie dyskusyjne, a nawet krytyczne uwagi nie umniejszają poniesionego przez Doktoranta całościowego wysiłku badawczego. Jest to oryginalna praca naukowa, posiada charakter systemowy ze względu na sposób podejścia do zagadnień bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Mając na względzie poznawczą „wagę” problematyki podjętej w pracy doktorskiej, w trybie recenzji formułuję problemowe zagadnienia, na które oczekuję od Doktoranta odpowiedzi podczas publicznej obrony:

1. Jak funkcjonariusze badanych grup dyspozycyjnych (Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej) oceniają skuteczność przepisów prawa karnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej ?
2. Jak kształtują się korelacje teoretyczne (literatura przedmiotu) walki z przestępczością zorganizowaną o charakterze międzynarodowym z wynikami badań Doktoranta?
3. Jakiej ujawniają się „mutacje” współczesnej przestępczości zorganizowanej?
4. Proszę opisać istotne komponenty wzoru społecznego funkcjonariusza/funkcjonariuszki badanych grup dyspozycyjnych?

Jestem usatysfakcjonowany lekturą recenzowanej pracy, bowiem przedstawione wyniki badań własnych i danych zastanych, a przede wszystkim ich analiza, są znaczącą wartością dodaną” tego oryginalnego i innowacyjnego w naukach społecznych projektu doktorskiego Marka Czarkowskiego. Dostrzegam także istotny wpływ opieki merytorycznej, ale przede wszystkim dydaktycznej Promotorki rozprawy, Pani Profesor Olgi Wasiuta.

Zakładam, iż publiczna obrona utwierdzi moją pogłębioną ale pozytywną ocenę całości doktoratu, stąd też ze względu na przedstawione w recenzji walory naukowe będę wnioskował o jej wyróżnienie oraz proponował opublikowanie dysertacji w postaci monografii.

Podsumowując swoją recenzję poprzez dokonanie reasumpcji fragmentarycznych ocen i opinii oraz krytycznych uwag wskazuję, iż zrealizowany projekt doktorski spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.), co kwalifikuje mgr. Marka Czarkowskiego do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk o społecznych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

Zatem stawiam wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jan Maciejewski

